

ЛИТОВСКИЙ ВѢСТНИКЪ.

ОФИЦІАЛЬНАЯ

ГАЗЕТА.

№

5.

KURJER LITEWSKI.

GAZETA URZĘDOWA.

Вильна. Вторникъ. 18-го Января — 1838 — Wilno. Wtorek. 18-go Stycznia.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Санктпетербургъ, 9-го Января.

Въ первый день Нового Года, въ который празднуется день рожденія Ея Императорскаго Высочества Государыни Великой Княгини ЕЛЕНЫ ПАВЛОВНЫ, совершена была въ походной церкви, поставленной въ Эрмитажъ, Божественная Литургія въ присутствіи Ихъ Императорскихъ Величествъ и Ихъ Императорскихъ Высочествъ: Государя Наслѣдника Цесаревича, Государя Великаго Князя МИХАИЛА ПАВЛОВИЧА, Государынь: Великой Княгини ЕЛЕНЫ ПАВЛОВНЫ, Великихъ Князей: МАРИИ НИКОЛАЕВНЫ, ОЛЬГИ НИКОЛАЕВНЫ, АЛЕКСАНДРЫ НИКОЛАЕВНЫ и МАРИИ МИХАЙЛОВНЫ, и Его Свѣтлости Принца Петра Ольденбургскаго. Члены Государственнаго Совѣта, Министры, Придворные чины и прочія знатныя обою пола особы, Генералы, Штабъ и Оберъ-Офицеры Гвардіи, Арміи и Флота, находились при совершеніи службы, по окончаніи коей, Государыня Императрица изволила принимать Дамъ, Членовъ Государственнаго Совѣта, Генераль и Флигель-Адъютантовъ, Штабъ и Оберъ-Офицеровъ Кавалергардскаго Ея Величества полка, первыхъ и вторыхъ членовъ Двора. Сіи же особы представлялись потомъ Государынь Великой Княгини ЕЛЕНѢ ПАВЛОВНѢ въ Испанскомъ залѣ.

Особы Дипломатическаго Корпуса также имѣли честь, послѣ Литургіи, принести Ихъ Императорскимъ Величествамъ поздравленіе.

Вечеромъ Императорская Фамилія удостоила своимъ посѣщеніемъ спектакля, данный на большомъ Театрѣ. Городъ былъ иллюминованъ. (Снб. В.)

Въ 291-мъ номерѣ Сѣверной Пчелы *) было извѣщено, что по Высочайшему Государя Императора повелѣнію, составлена особая слѣдственная комиссія, на которую возложена обязанность обнаружить истинныя причины происшедшаго въ Зимнемъ Дворцѣ пожара.

Нынѣ сія комиссія окончила свои изысканія. Неограничиваясь одними показаніями тѣхъ лицъ, отъ коихъ болѣе или менѣе можно было получить необходимыхъ свѣдѣній, члены комиссіи производили изслѣдованіе на мѣстѣ, посредствомъ архитекторовъ и чрезъ личное обозрѣніе общаго присутствія, состоявшаго изъ Генераль-Адъютантовъ Графа Бенкендорфа, Клейнмихеля, Мартынова, Генераль-Лейтенанта Захаржевскаго, 4-го класса Штауберта и Статскаго Совѣтника Стасова. Такимъ образомъ, тщательныя и самыя подробныя изысканія привели къ заключенію, что истинною причиною пожара былъ отдушникъ, который оставленъ незадѣланнымъ при послѣдней перестройкѣ Фельдмаршальской, залы изъ двухъ-этажной въ одно-этажную. Отдушникъ сей находился въ печной трубѣ, проведенной между хорами и деревяннымъ сводомъ залы ПЕТРА Великаго, смежной съ фельдмаршальскою, и прилегаль весьма близко къ доскамъ задней перегородки. 17-го Дека-

WIAOMOŚCI KRAJOWE.

Sankt-Petersburg, 9-go Stycznia.

Дня первшаго Нового-Рoku, въ которомъ się obchodzi rocznica urodzin JEJ CESARSKIEJ WYSOKOŚCI WIELKIEJ KSIĘŻNY HELENY PAWŁOWNY, odprawiona była w cerkwi pochodowej, urządzonej w Ermitażu, Msza Święta w obecności NAYJAŚNIEJSZYCH PAŃSTWA I ICH CESARSKICH WYSOKOŚCI: NASTĘPCY CESARZEWICZA, WIELKIEGO KSIĘCIA MICHAŁA PAWŁOWICZA, WIELKIEJ KSIĘŻNY HELENY PAWŁOWNY, WIELKICH KSIĘŻNICZEK: MARYI NIKOŁAJEWNY, OLGI NIKOŁAJEWNY, ALEXANDRY NIKOŁAJEWNY i MARYI MICHAYŁOWNY, tudzież Jaśnie Oświeconego Książęcia Piotra Oldenburskiego. Członkowie Rady Państwa, Ministrowie, Urzędnicy Dworu i inne znakomitsze obojey płci Osoby, Jeneratowie, Sztabs i Ober-Oficerowie Gwardyi, Armii i Flotty, znajdowali się na Mszy Świętej, po ukończeniu której, Cesarzowa JEJ MOŚĆ raczyła przyjmować Damy, Członków Rady Państwa, Jenerał-Adjutantów i Adjutantów Skrzydłowych, Sztabs i Ober-Oficerów półku Kawalergardów Cesarzowej JEJ MOŚCI, pierwszych i drugich Urzędników Dworu. Też Osoby przedstawiały się potem WIELKIEJ KSIĘŻNIE HELENI PAWŁOWNIE w sali Hiszpańskiej.

Osoby Ciąła Dypломатycznego, także miały honor po Mszy Świętej, złożyć NAYJAŚNIEJSZYM PAŃSTWU powinszowanie.

Wieczorem Familia Cesarska zaszczyliła Swą bytnością widowisko, na Wielkim Teatrze dane. Miasto było oświecone. (G. S. P.)

W 291-ym numerze Pszczoły Północnej *) było doniesiono, że z NAYWYŻSZEGO CESARZA JEJ MOŚCI Rozkazu, została ustanowiona osobna Kommissya do wysłedzenia istotnych przyczyn pożaru w Zimowym Pałacu.

Teraz Kommissya ta ukończyła swe śledzenia. Nie przestając na samych opowiadaniach tych osób, od których mniej lub więcej można było powziąć istotnie potrzebne wiadomości, Członkowie Kommissyi śledzili na miejscu, przez architektów i osobiste obejrzenie w komplecie osób Kommissyą składających: Jenerał-Adjutantów Hrabiego Benckendorfa, Kleinmichela, Martinowa, Jenerał-Adjutanta Zacharzewskiego, 4-tej klasy Sztauberta i Radzcy Stanu Stasowa. Tym sposobem, staranne i naydrobniejsze śledzenia przywiodły do wniosku, że prawdziwą przyczyną pożaru był przewiewnik, który zostawiono niezamurowany przy ostatniem przerabianiu sali Feldmarszałkowskiej z dwupiętrowey na jednopiętrową. Przewiewnik ten był w kominie, wyrowadzony pomiędzy chorem, a drewnianém sklepieniem sali PIOTRA Wielkiego, połączonej z salą Feldmarszałkowską, i bardzo był zbliżony do desek przepierzenia tylnego. Dnia 17-go Grudnia, w dniu nieszczęśliwego przypadku, zapalił się komin, a potem przez prze-

*) Лип. Вѣст. N. 1.

*) Kur. Lit. N. 1.

бря, въ день несчастнаго происшествія, выкинуло изъ трубы, а потомъ пламя сообщилось, чрезъ отдушникъ, доскамъ хоромъ и свода въ залѣ ПЕТРА Великаго. Въ этомъ мѣстѣ деревянныя перегородки представили обильную пищу пламени, которое съ чрезвычайною быстротою перелилось къ стропиламъ, и тѣмъ болѣе, что по отлогости самой крыши, пространство между оною и верхнимъ сводомъ Петровской залы, было весьма невелико. Сухость же стропиль, существовавшихъ около восьмидесяти лѣтъ, заключала въ себѣ естественную причину мгновеннаго воспламененія, и густой дымъ распространился по всему чердаку, а по немъ брандмауеровъ, и самое пламя разлилось по оному съ такою быстротою, которая отняла всякую возможность къ утушению пожара. (С. П.)

— Государь Императоръ, по засвидѣствованію Г. Министромъ Внутреннихъ Дѣлъ объ отличноревностной службѣ нижепоименованныхъ чиновниковъ и по удостоенію Комитета Г. Министровъ, Всемилостивѣйше пожаловалъ соизволилъ: Титулярныхъ Советниковъ: Штабъ-Лѣкарей: Могилевскаго Узднаго Врача *Болыцевича* и вѣдомства Крымскаго Солянаго Правленія Перекопской больницы *Савицкаго*, въ Коллежскіе Ассессоры, Коллежскихъ Секретарей: Правителя Канцелярїи Виленскаго Гражданскаго Губернатора *Уразова*; Секретаря Канцелярїи Рижскаго Военнаго, Лифляндскаго, Эстляндскаго и Курляндскаго Генераль-Губернатора *Грасса*, въ Титулярные Советники; Старшаго Помощника Правителя Канцелярїи Черниговскаго Гражданскаго Губернатора, Губернскаго Секретаря *Глушановскаго*, въ Коллежскіе Секретари.

— Государь Императоръ, по засвидѣствованію Г. Министромъ Внутреннихъ Дѣлъ объ отличноревностной службѣ нижепоименованныхъ чиновниковъ и по удостоенію Комитета Г. Министровъ, Высочайше повелѣть соизволилъ объявить Монаршее Его Величества благоволеніе: Ковенскому Полицеймейстеру, Подполковнику *Магнушевскому*, Мивскому Уздному Предводителю Дворянства *Ишчалло*, бывшему Упитскому Земскому Исправнику *Рышкевичу* и Президенту Виленской Евангелическо-Реформатской Коллегіи, *Этко*.

— Правительствующій Сенатъ слушали представленіе Г. Министра Финансовъ, что Вѣдостокское Областное Правленіе и некоторыя Казенныя Палаты вошли въ Министерство Финансовъ съ представленіями о томъ, какому именно взысканію слѣдуетъ подвергать прописныхъ по 8-й народной переписи купцовъ и ихъ дѣтей, открытыхъ мѣрами Правительства и объявленныхъ добровольно по окончаніи уже мѣстной повѣрки? Овъ Министръ Финансовъ принявъ въ соображеніе: 1-е, что по смыслу 5-й статьи продолженія свода Законовъ тома 9 го Устава о народной переписи, купцы всѣхъ 3-хъ гильдій подвергаются запискѣ въ ревизію наравнѣ со всеми прочими людьми податнаго состоянія; 2-е, что во время 7-й ревизіи на основаніи Высочайше утвержденного 27 Марта 1825 г. мнѣнія Государственнаго Совѣта лица купческаго сословія, за прописку сверхъ 500 рублеваго штрафа, подвергаемы были взысканію и двойныхъ податей по мѣщанскому окладу; и 3-е, что законоположеніе сіе правилами о 8-й народной переписи не отмѣнено, ибо по смыслу оныхъ купцы не изъемяются отъ взысканія назначеннаго вообще за прописныхъ по сей переписи 250 рублеваго штрафа, почему сообразно мнѣнію Государственнаго Совѣта, Высочайше утвержденному 27 Марта 1825 года полагаетъ: за прописныхъ по 8-й ревизіи лицъ купческаго сословія, открытыхъ мѣрами Правительства, или объявленныхъ во время производства на мѣстахъ повѣрки, взыскивать съ виновныхъ двойныя по мѣщанскому окладу подати и штрафъ по 250 р. за каждую прописную мужеска пола душу, за прописныхъ же объявленныхъ добровольно по окончаніи уже мѣстной повѣрки со стороны Правительства, подвергать виновныхъ сверхъ взысканія трехъ рублевой пени и платежу двойныхъ податей по мѣщанскому окладу, за прошедшее съ начала 1835 года и одинакихъ на будущее время. О чемъ и представилъ на дальнѣйшее благоразсмотрѣніе и рѣшеніе Правительствующаго Сената. Приказали: Находя вышеизъясненное мнѣніе Г. Министра Финансовъ правильнымъ и съ силою Государственнаго Совѣта 27 Марта 1825 г. Высочайше утвержденнымъ и продолженія 9 тома свода о ревизіи или народной переписи съ 3, 63 65 и 69 статьями сообразнымъ, Правительствующій Сенатъ согласно оному полагаетъ: за прописныхъ по 8-й ревизіи лицъ купческаго сословія, открытыхъ мѣрами Правительства, или объявленныхъ во время производства на мѣстахъ повѣрки, взыскивать съ виновныхъ двойныя по мѣщан-

вѣвникъ досталъ сѣ огień до десекъ хору и sklepienia w sali PIOTRA Wielkiego. W miejscu tém drewniane przegrody były bardzo obfitą pastwą dla płomienia, który z nadzwyczajną szybkością dostał się do krokwi dachu, tém łatwiej, że od pochyłości samego dachu, przestrzeń między nim a górnym sklepieniem sali PIOTRA Wielkiego, była bardzo niewielka. Suchość zaś krokwi, przez osmdziesiąt lat istniejących, zawierała w sobie naturalną przyczynę gwałtownego objęcia płomieniami, a dym gęsty rozszerzył się po całym poddaszu, z przyczyny zaś, że nie było brandmauru, płomień objął je z tą szybkością, która odjęła wszelką możliwość ugaszenia pożaru. (P. P.)

— CESARZ JEHO MOŚĆ, po zaświadczeniu przez Pana Ministra Spraw Wewnętrznych o odznaczający się gorliwością służbie niżej wyrażonych urzędników, i po uznaniu Komitetu PP. Ministrów, Najłaskawiej raczył mianować: Radców Honorowych: Sztabowych Lekarzy: Powiatowego Mohylewskiego Doktora *Balcwiczę* i wiedzy Krymskiego Zarządu Solnego szpitalu Perékopskiego *Sawickiego*, Assessorami Kollegialnymi; Kollegialnych Sekretarzów: Rządęcę Kancellaryi Wileńskiego Cywilnego Gubernatora *Urazowa*, Sekretarza Kancellaryi Rzyckiego Wojennego, Finlandzkiego, Estońskiego i Kurlandzkiego Jenerał-Gubernatora *Grassa*, Radcami Honorowymi; Starszego Pomocnika Rządęcę Kancellaryi Czernihowskiego Cywilnego Gubernatora, Sekretarza Gubernialnego *Młuszanowskiego*, Sekretarzem Kollegialnym.

— CESARZ JEHO MOŚĆ, po zaświadczeniu P. Ministra Spraw Wewnętrznych o odznaczający się gorliwością służbie niżej wyrażonych urzędników, i po uznaniu Komitetu PP. Ministrów, Najwyżey rozkazać raczył, oświadczyć MONARSZE NAWJAŚNIEJSZEGO PANA zadowolenie: Kowieńskiemu Polimeystrowi, Półkownikowi *Maguszewskiemu*, Mińskiemu Powiatowemu Marszałkowi Dworzanstwu *Piszczalle*, byłemu Upiłskiemu Sprawnikowi Ziemi *Ryszkieviczowi* i Prezydentowi Wileńskiego Ewangelicko-Reformowanego Kollegium *Estce*.

— Rządzący Senat słuchali przedstawienia P. Ministra Skarbu, że Białostocki Rząd Obwodowy i niektóre Izby Skarbowe czyniły do Ministerjum Skarbu przedstawienia o tém, jakiemu mianowicie uzyskaniu powinni ulegać opuszczeni w 8-ym popisie ludności kupcy i ich dzieci, którzy zostali wykryci środkami Rządu, i ci, którzy siebie objawili dobrowolnie po ukończeniu już sprawdzenia miejscowego? Minister Skarbu zważając: 1) Ze na mocy 5 art. kułdalszego ciągu Połączenia Praw tomu 9 go Ustawy o powszechnym popisie ludności, kupcy wszystkich trzech gild ulegają zapisaniu się do rewizji na równi ze wszystkimi innymi ludźmi stanu podatkowego; 2) Ze w czasie siódmego popisu ludności na osnowie Najwyżey utwierdzoney 27-go Marca 1825 roku opinii Rady Państwa, osoby stanu kupieckiego, za niewpisanie się do popisu ludności, oprócz sztrafu 500 rubli, ulegali jeszcze uzyskaniu podwójnych podatków stanu mieszczanckiego; i 3) Ze postanowienie to przez prawidła 8-go ogólnego popisu ludności nie jest odmienione, gdyż podług ich brzmienia, kupcy nie wyumają się od uzyskania naznaczonego w ogólności za opuszczonego w tym popisie 250 rubli sztrafu, dla czego zgodnie z opinią Rady Państwa, Najwyżey utwierdzonej 27-go Marca 1825 roku mniemają: za opuszczonych w ósmym popisie ludności osób stanu kupieckiego, wykrytych środkami Rządowemi, albo objawionych w czasie odbywania na miejscach sprawdzenia, uzyskiwać od winnych podwójne mieszczanckiego stanu podatki i sztraf po 250 rubli za każdą opuszczoną płci męskiej duszę, za opuszczonych zaś w popisie dobrowolnie objawionych po ukończeniu już miejscowego sprawdzenia ze strony Rządu, mają ulegać winni oprócz uzyskania trzyrublowey peny jeszcze płaceni podatków podwójnych mieszczanckich, za czas przeszły od początku roku 1835, i pojedynczych na czas przyszły. O czém przedstawił na dalszą uwagę i rozstrzygnięcie Rządzącego Senatu. Rozkazali: Zuaydując wyżey opisaną opinię Pana Ministra Skarbu zgodną z prawidłami i z mocą opinii Rady Państwa 27-go Marca 1825 roku Najwyżey utwierdzoney i dalszego ciągu 9 tomu Połączenia o rewizji czyli popisie ludności z 3-cim, 65-cim 65 tym i 69-tym artykułami zgodną, Rządzący Senat zgodnie z nią mniemają: za opuszczone w 8-ym popisie osoby stanu kupieckiego, wykryte środkami Rządowemi, albo objawione w czasie odbywania na miejscach sprawdzenia, uzyskiwać od winnych podwójne mieszczanckiego stanu podatki i sztraf po 250-siąt rubli za każdą opuszczoną płci męskiej duszę, za opuszczo-

бскому окладу подати и штрафъ по 250 р. за каждую прописную мужеска пола душу; за прописныхъ же, объявленныхъ добровольно по окончаніи уже мѣстной повѣрки со стороны Правительства, подвергать виновныхъ сверхъ взысканія трехъ рублевой пени и платежу двойныхъ податей по мѣщанскому окладу, за прошедшее съ начала 1835 года и одинакихъ на будущее время, и о томъ во все Губернскія Правленія и Казенныя Палаты послать указы, каковыми увѣдомить Гг. Министровъ: Внутреннихъ Дѣлъ и Финансовъ; во все же Департаменты Правительствующаго Сената сообщить вѣдѣнія, а для припечатанія въ Сенатскихъ Вѣдомостяхъ, экземпляръ указа препроводить въ Кантору Типографіи при извѣстїи. Оуб. Прав. Сен. 16 Декабря 1837 года. (По 1-му Департаменту.)

(Подписаль: *Оберъ-Секретарь Вельдбрехтъ.*)
(С. В.)

Очевидецъ пожара Императорскаго Дворца въ Санктпетербургѣ, сообщилъ слѣдующія подробности о семъ происшествіи:

Великолѣпное зданіе Зимняго Дворца, одно изъ лучшихъ украшеній столицы, содѣлалось жертвою пламени. — Полагаютъ, что печная труба, выходящая изъ лабораторіи дворцовой аптеки, помещенной въ нижнемъ этажѣ зданія, треснула въ нѣсколькихъ мѣстахъ. Огонь прокрался сквозь верхнюю трещину трубы, и часть крыши сошла непримѣтнымъ образомъ; нижнія же трещины, хотя и были сначала заложены, въ послѣдствіи времени снова открылись, и пламя добралось до полу фельдмаршальской залы. Въ продолженіи трехъ дней, огонь тлѣлся непримѣтно, и только 17 (29) числа, около 8 часовъ по полудни, пожаръ вспыхнулъ со всею жестокостію. Государь Императоръ получилъ извѣстіе о пожарѣ въ театрѣ, и въ ту же минуту изволилъ прибыть на мѣсто, желая лично распорядиться работами для поданія нужной помощи. — Въ десять съ половиною час. вечера, внезапно столбы дыму и пламени пробилась сквозь крышу. — Сильный вѣтеръ направлялъ искры на Эрмитажъ, это хранилище драгоценныхъ памятниковъ искусства, потеря которыхъ была бы невозвратима. Туда обратилось все вниманіе Его Императорскаго Величества. Въ одно мгновеніе, двери и окна, обращенныя къ мѣсту пожара, заложены кирпичемъ. Обширное зданіе сдѣлалось неприступнымъ для пламени, и вопреки неукротимому быщенству разъяренной стихіи и сильными порывамъ вѣтра, Эрмитажъ уцѣлѣлъ. Дворецъ ожидала иная участь. Не взирая на сверхъ-естественныя усилія пожарной команды и нижнихъ чиновъ всехъ Гвардейскихъ полковъ, пламя ежеминутно распространялось. Наконецъ обрушилась белая зала. Его Императорское Величество видя, что нѣсколько человекъ ранено горящими обломками, повелѣлъ прекратить работы и изволилъ отозваться, что „скорый готовъ пожертвовать любимымъ дворцомъ, со всеми его сокровищами, нежели подвергнуть неизбежной смерти одного изъ верныхъ своихъ подданныхъ.“ Народъ и солдаты, съ выраженіемъ глубокой горести выслушали приказаніе и съ сожалѣніемъ повиновались. Государь Императоръ, до сего времени упорно оспаривавшій у пламени его жертву, съ этой минуты предоставилъ Дворецъ на волю судьбы и изволилъ приказать озаботиться единственно спасеніемъ находящихся въ немъ предметовъ. Такимъ образомъ, только то досталось въ добычу пламени, чего спасти не было возможности. Не только богатая утварь, великолѣпныя зеркала и люстры, картины и портреты находившіяся въ фельдмаршальской залѣ, но даже самыя мелкія мебели вынесены изъ Дворца. Не менѣе того, предметы изъ мрамора, яшмы, алебастру ипр. изгребленные пожаромъ, стоятъ милліоны. Въ 10 часовъ вечера, Государыня Императрица изволила прибыть на мѣсто пожара и присутствовала до того времени, когда Государь Императоръ изволилъ остановить работы пожарной команды. Отсюда Ея Императорское Величество изволила отправиться къ Графинѣ Нессельроде, привезя первоначально въ порядокъ нѣкоторыя бумаги и взявъ съ собою любимыя вещи, сохраненіемъ которыхъ Государыня болѣе всего дорожила. Въ 2 часа по полуночи Ея Императорское Величество изволила отправиться въ Аничковскій Дворецъ. — Почти въ то же время, когда огонь началъ приближаться къ покоямъ Ихъ Императорскихъ Величествъ, Государь Императоръ изволилъ войти въ Свой кабинетъ, освѣщаемой заревою пожара и съ неколебимымъ спокойствіемъ духа изволилъ собирать и запечатывать бумаги и отдавать приказанія о сохраненіи того или другаго предмета отъ пожара; Своеручно снялъ со стѣны образъ, даръ незабвенной Своей Родительницы; послѣ чего изволилъ сойти на площадь, для дальнѣйшихъ распоряженій

не zaś w popisie, dobrowolnie objawione po ukończeniu już miejscowego sprawdzenia ze strony Rządu, mają ulegać winni, oprócz uzyskania trzyrublowej pny, płaceniu jeszcze podwójnych podatków miezczańskiego stanu, za czas przeszły od początku 1835 r. i pojedynczych na czas przyszły, i o tém do wszystkich Rządów Gubernialnych i Izb Skarbowych posłać ukazy, również przez ukazy uwiadomić PP. Ministrów: Spraw Wewnętrznych i Skarbu; do wszystkich zaś Departamentów Rządzącego Senatu posłać uwiadomienia, a dla wydrukowania w Gazecie Senackiej, exemplarz ukazu przesłać do Kanтору Drukarni przy zawiadomieniu. Opubl. przez Rz. Senat 16-go Grudnia 1837 r. (*Z pierwszego Departamentu.*)

Podpisał: Ober-Sekretarz *Weldbrecht.* (G. S.)

Świadek naoczny pożaru, który zniszczył Cesar-ski Pałac w Petersburgu, następujące o tém zdarzeniu udziela szczegóły:

Nasz wspaniały Zimowy Pałac, jedna z najpiękniejszych ozdób stolicy, stał się pastwą płomieni. Zdaje się, że w pracowni aptecznej na dole w Pałacu umieszczonej, w kilku miejscach pękł komin. Ogień przechodzący przez zwierze nie szpary zellił zwolna i nieznacznie jedną część dachu, gdy tymczasem przez dolne rozpadliny, które lubo były z początku zatłkane, wkrótce się atoli rozWORZYŁY, dostał się do posadzki sali Feldmarszałków. Przez przeciąg trzech dni tłał ogień niepostrzeżony, i dopiero wybuchnął gwałtownie w dniu 17 (29) około ósmey godziny wieczorem. Najjaśniejszy PAN; znajdując się wówczas w teatrze, przybył rzucił niezwłocznie, chcąc osobiście kierować ratunkiem atoli o 10; w chwili, gdy się nymniej było można spodziewać, ujrzano kłęby płomieni nagle wznoszące się w kilku miejscach na dach. Gwałtowny wiatr pędził skry na Ermitaż, to przepyszne muzeum, gdzie są razem połączone najpiękniejsze sztuk pomniki, których strata nie byłaby podobną do wynagrodzenia. Wówczas cała baczność Najjaśniejszego PANA ku temu miejscu zwróconą została. Wjednem mgnieniu oka zamurowano wszystkie drzwi, okna i dziedzińce bliższe środkowi pożaru; ta obszerna budowla stała się płomieniom niedostępna, i mimo wściekłość tego żywiołu i gwałtowny pęd wiatru, ocalał szczęściem Ermitaż. — Nie tak szczęśliwie powiodło się w samymże Cesar-skim pałacu; mimo nadludzkie usiłowania ogniowej straży i żołnierzy ze wszystkich Gwardyjskich półków, coraz większy nabierał ogień rozciągłości. Runęła wspaniała sala, zwana Białą, a Najjaśniejszy PAN, widząc, iż kilka osób zwałiskami zranionych zostało, kazał zaniechać dalszych robot, mówiąc „iż wolli raczej poświęcić swoje ulubione mieszkanie i wszystkie w niem zawarte skarby, aniżeli wystawić na utratę „życia jednego ze swoich poddanych.“ Lud i wojsko przyjęły i wykonały ten rozkaz z ciężką boleścią, oraz z oznaką najwyższego żalu. Od tej chwili Najjaśniejszy PAN, walcząc dotychczas z pożogą, oddał pałac na łos szczęścia, i kazał tylko ratować znajdujące się w nim przedmioty. Tym sposobem to tylko stało się pastwą płomienia, czego żadnym sposobem uratować nie było można. Nie tylko bowiem przepyszną sprzęt, wspaniałe zwierciadła i świeczniki, obrazy i wizerunki z sali Feldmarszałków, ale nawet i drobne sprzęty uratowane zostały. Jednak na miliony policzyć można straty poniesione w marmurach, jaspisach, alabastrach i innych przedmiotach, zniszczonych gwałtownością ognia. — Najjaśniejsza PANI przybyła o 10-tej godzinie wieczorem na miejsce pożaru i była obecna aż do chwili, w której Cesarz kazał straży ogniowej zawiesić dalsze prace. Udała się potem do Herbiny Nesselrode, urządziwszy wprzód Swoje papiery i zebrawszy ulubione sobie przedmioty, które przedewszystkiem zabezpieczyć chciała. O drugiej po północy oddaliła się do pałacu Aniczowskiego. W tymże prawie czasie Najjaśniejszy PAN, widząc ogień dochodzący do pokojów Cesar-skich, poszedł do Swego gabinecy; tam przy blasku płomieni, z największą spokojnością zbierał i opieczętowywał Swoje papiery, wydawał rozkazy, by ten lub ów przedmiot został wyniesiony, zdjął sam ze ściany obraz święty, dar Swey dostoynej Matki, zeszedł potem spokojnie na plac, dla kierowania dalszemi robotami. Dopiero o godzinie 7 rano oddalił się Najjaśniejszy PAN będąc przez 10 godzin po większej części bez płaszcza wystawionym na zimno 16 stopni mrozu i wiatr nayprzenikliwszy. Kiedy ogień wybuchnął w pałacu, w teyże samej chwili okazał się i na Wasilewskim-Ostrowiu. Najjaśniejszy PAN posłał tam natychmiast Swego dostoynego Syna Wielkiego Xiążęcia Następcę, który był tam nie odstępnie, dopóki ogień nie został zupełnie ugaszony.

работами. Въ 7 часовъ утра Его Императорское Величество изволилъ оставить пожаръ, пробывъ въ продолженіи десяти часовъ, и по большой части безъ шинели, на 16-ти градусномъ морозѣ, при самомъ пронзительномъ вѣтрѣ. Въ то время, какъ пожаръ вспыхнулъ во Дворцѣ, загорѣлось на Васильевскомъ островѣ. Государь Императоръ немедленно изволилъ отправить туда Его Высочество Наслѣдника Цесаревича, который находился тамъ во все продолженіе пожара. Его Императорское Высочество изволилъ отправиться на Васильевскій островъ верхомъ. По случаю гололедицы, лошадь поскользнувшись упала. Великій Князь пересѣлъ въ первыя встрѣтившіяся сани, которыя на пути опрокинулись;— Его Императорское Высочество изволилъ сѣсть на жандармскую лошадь и такъ прибылъ на мѣсто пожара.

Пожаръ Зимняго Дворца продолжался трое сутокъ; только нижній этажъ и подземные подвалы уцѣлѣли. Нижній части стѣны, чрезвычайной толщины и складенныя изъ цѣльнаго граниту, вынесли невредимо дѣйствіе огня и послужатъ на постройку новаго Дворца, столь же великолѣпнаго какъ тотъ, коего разрушеніе теперь оплакиваемъ. Народъ, погруженный сначала въ глубокую горестъ, призываетъ теперь благословенія Всевышняго на главу Августѣйшаго Монарха, который, въ этомъ печальномъ случаѣ, далъ новыя доказательства твердости и величія души.

Со всѣхъ сторонъ умоляютъ Его Величество, милостиво принять денежныя пожертвованія; одно купеческое сословіе столицы, изъявило готовность представить тридцать милліоновъ рублей.— На другой день послѣ пожара, простой крестьянинъ, приближившись къ Государю Императору, и подавая свертокъ ассигнацій, 2,500 рублей, умолилъ Его Величество, принять эти деньги. Словомъ, это несчастное происшествіе, явилось въ полномъ блескѣ непоколебимости и величія души Августѣйшаго Монарха нашего, и вмѣстѣ съ тѣмъ представляетъ рѣдкія черты самоотверженія и незабвенный примѣръ любви, преданности и удивленія народа къ своему Отцу-Государю. (О. Г. Ц. П.)

ИНОСТРАННЫЯ ИЗВѢСТІЯ.

Франція.

Парижъ, 9-го Января.

Король давалъ вчера Графу Кильманнсегге аудиенцію и принялъ отъ него грамоту, уполномочивающую его Министръ-Резидентомъ Ганноверскаго Короля, при Его Величествѣ.

— Съ кораблемъ *Колibri* прибывшимъ изъ Сенегала въ Бордо, получено извѣстіе, что Принцъ *Жоанвилльскій* 2-го Декабря проѣхалъ мимо Сенегала и плыветъ прямо въ Горею.

— Здѣсь получены письма изъ Боны отъ 27-го ч. прош. м.; войска выведены изъ этой части Регентства для переправы въ Алжиръ. Маршалъ *Вале*, кажется, рѣшился осадить Блиду. Полковникъ *Деларю* находился въ Бонѣ и хотѣлъ идти въ Константинополь. Генералъ *Бернелъ* 18 Декабря опять прибылъ изъ Константины въ Бону.

— *Semaphore de Marseille* 3-го ч. с. м. содержитъ письмо изъ Букареста отъ 15 Декабря, гдѣ въ припискѣ увѣдомляютъ, что несогласія между Французскимъ Консуломъ и тамошнимъ начальствомъ, благополучно кончены.

— *Constitutionnel* содержитъ слѣдующее письмо изъ Логроньо отъ 1-го ч. ночью: Опять Карлисты уничтожили планы *Эспартеры* и нашихъ Генераловъ. 29-го числа на разсвѣтъ *Базиліо Гарсія* съ 5,000 чел. въ трехъ миляхъ ниже Логроньо перешелъ черезъ Эбро. Между тѣмъ, какъ большая часть нашихъ войскъ отправилась въ Гаро, чтобы воспрепятствовать въ этомъ пунктѣ переправу черезъ рѣку. Непростительная самонадѣянность Генералиссимуса, который въ то время былъ въ Логроньо, до того простиралась, что когда ему донесли о приближеніи Карлистовъ къ рѣкѣ, онъ только послалъ для рекогносцировки три эскадрона, на опасный пунктъ. Этотъ небольшой отрядъ прибылъ въ Алканадру, когда Карлисты находились уже въ Кастиліи. Наша кавалерія безъ орудій могла только захватить нѣкоторыхъ на грабежѣ. Карлистская экспедиція положила дорогу къ Соріи. *Эспартеро*, который, какъ слышно боленъ, приказалъ Генералу *Буэрренсу* придти скорымъ маршемъ изъ Миранды для соединенія съ дивизіею *Рибера* и преслѣдованія непріятеля. Эта дивизія, состоящая изъ 4,000 отличнаго войска сегодня вступитъ въ Армеду; но Карлисты ушли впередъ на два дня пути. *Эспартеро* намѣренъ призвать къ себѣ дивизіи *Галена*, *Фирмина Ириарте* и кавалерію подъ начальствомъ *Леон-эль-Конде* и занять дорогу отъ Бургоса въ Сеговію. По его мнѣнію Карлисты идутъ на столицу, а между тѣмъ шпіоны и частныя извѣстія доносятъ, что *Донъ-Карлосъ* на-

Млоды Хіаже удаѣ сѣ тамъ конно, атоли дла шлизгави-цу коѣ подъ Nim упадѣ; всиадѣ на първше сани, jakie spotkaѣ, z temi wywrócony, dosiадѣ конia жандарм-ского i на nim przybyѣ на мѣсце пожара.

Trzy dni paliѣ сѣ Pałac Zimowy; jedynie dolne i podziemne piętъra zostaѣy uratowane. Dolne mury nadzwyczajney grubości i wzniesione z granitu, oparty sѣ działaniu płomieni, i służyć będą do odbudowania nowego CESARSKIEGO mieszkania, odpowiadającego godnie temu, którego stratę teraz opłakujemy. Lud, z początku głęboko przerażony, wzywa dziś błogostawień- tw niebios dla Władcy, który w tey smutney przygodzie daѣ nowy dowódъ wielkości swego charakteru.

Благая НАУЖАШНЕЙШЕГО ПАНА ze wszystkichъ stron, by raczyłъ przyjąćъ łaskawie ofiary pieniężne. Sami kupcy stolicy okazali gotowośćъ złożenia 30 milionówъ rubli. Nazajutrzъ po pożarze, prosty wieśniak, zbliżywszy sѣ na ulicy do НАУЖАШНЕЙШЕГО ПАНА i podającъ Mu paczkę zawierającą 2,500 rubli, upraszałъ najpokorniej, by ją łaskawie przyjąćъ raczyłъ. Słowem, nieszczęsnny ten wypadekъ posłużyѣ jeszcze do okazania w całymъ blasku szczytnego charakteru naszego MONARCHY, oraz poświęcenia sѣ, przywiązania i uwielbienia wiernego Mu ludu. (G. R. K. P.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

FRANCYA.

Парижъ, dnia 9 Stycznia.

Король давалъ вчера послѣдствіе Грабію *Kielmannsegge* i przyjąѣ od niego listъ zawierający go w obowiązkachъ Ministra Rezydenta Króla Hannoverского przy J. Kr. Mości.

— Przez okrętъ, *le Colibri*, który przybyѣ z Senegalu do Bordeaux, dowiadujemy sѣ, że Хіаже *Joinville* d. 2 Grudnia przepłynąłъ мимо Senegalu i udaѣ sѣ prosto do Gorei.

— Otrzymano tu listy z Bony daty d. 27 z. m.; z tey części rejencyi cofniono woyska dla przewiezienia ichъ do Algieru. Marszałekъ *Valée* zdaje sѣ zamierzyłъ obledzъ Blidę. Półkownikъ *Dalarue* znajduje sѣ w Bonie i miałъ udaѣ sѣ do Konstantyny. Jenerałъ *Bernelle* od 18-go Grudnia znowu przybyѣ z Konstantyny do Bony.

— *Semaphore de Marseille* pod d. 3 zawiera listъ z Bukarestu, w przypisku którego donoszą, że nieporozumienia pomiędzy Konsulemъ Francuzkimъ, a władzami tamecznymi w sposóbъ ugodliwy załatwione zostaѣy.

— *Constitutionnel* udziela następujący listъ z Logrono pod dniemъ 1 w nocy: »Jeszcze razъ plany *Esparterry* i naszychъ Jenerałówъ zniszczone zostaѣy przezъ Karolistów. Dnia 29 na świtaniu *Basilio Garcia*, na czele 5,000 ludzi, o trzy mile poniżejъ Logrono, przeprawiѣ sѣ za Ebr; tymczasemъ większa częśćъ woyskъ нашихъ udaѣ sѣ do Haro, dla przeszkodzenia na tymъ punkcie przeysciu przezъ rzekę. Nieprzebaczone zaufanie naczelnego wodza, który sѣ znajdowałъ w ten czasъ w Logrono, posunęѣ sѣ takъ daleko, iż, gdy doniesiono mu, że Karoliści zbliżają sѣ ku rzece, wysłaѣ tylko na zagrożone punkta dla rozpoznania trzy szwadrony. Mały ten oddziałъ przybyѣ do Alcanadre, gdy Karoliści znajdowali sѣ jużъ w Kastylii. Jazda nasza bezъ działъ, zaledwo tylko mogła wziąćъ kilku maroderówъ. Wyprawa Karolistowska skierowała sѣ ku Sorio. *Espartero*, który miałъ byдъ mocno chory, rozkazaѣ Jenerałowi *Buerens*, wyprawiѣ sѣ śpiesznie, dla połączenia sѣ z dywizją *Ribery* i ścigania nieprzyjaciela. Ta ostatnia dywizya, składająca sѣ z 4,000 wybornego żołnierza, dzisiaj przybędzie do Armady; lecz *Espartero* ma zamiarъ przyciągnąćъ do siebie dywizye *van Holesa*, *Firmina Iriarte* i jazdę pod dowództwemъ *Leon el-Conde* i osadzić wielkąъ drogę z Burgos do Segowii. Podługъ jego rozumienia, Karoliści idą na stolicę; tymczasemъ szpiegowie i wiadomości prywatne donoszą, że *Don Carlos* ma na celu wzmocnienie korpusu *Cabrery* i opanowanie Walencyi, ażeby sѣ staѣ pa-

мѣрень усилить корпусъ *Кабреры* и овладѣть Валенціею, чтобы сдѣлаться властителемъ прибрежной области. — *Гомезъ* освобожденъ и говоритъ, командуетъ второю экспедиціею, состоящею изъ 14 баталіоновъ. *Донъ Карлосъ*, который совершенно по прежнему расположенъ къ *Гомезу*, пойдетъ вмѣстѣ съ нимъ. Эта экспедиція провела ночь 30-го ч. между Антехо и Лосъ-Молиносъ. Она приближается чрезъ Осуду-дель-Рей къ Соріа. На этотъ разъ Карлисты могутъ быть или совершенно истреблены или въ Кастиліи произойдетъ революція въ пользу *Д. Карлоса*.“

10-го Января.

Вчера Герцогъ и Герцогиня Орлеанскіе давали большой обѣдъ, на которомъ находились Король, Королева, Герцогъ *Немурскій*, Принцессы *Аделаида* и *Клементина*, всѣ Министры а также весь дипломатическій корпусъ.

— Зима въ Парижѣ кажется будетъ очень блистательною. Король въ продолженіе двухъ наступающихъ мѣсяцевъ намѣренъ дать восемь баловъ; и кромѣ того говорятъ, будутъ большіе празднества, именно у богатаго Американца, Г-на *Торка*, у Барона *Ротшильда*, у Г-на *Гоне* и Графини *Шастелю* и проч.

— *Constitutionnel* уведомляетъ изъ Мадрита отъ 1-го ч.: „Гг. *Калатрава* и *Мартинезъ де-ла Роза* бесѣдовали съ Генераломъ *Костаньосъ*. Но вмѣсто того, чтобы согласиться на счетъ посредничества и дѣйствій Франціи, они разстались весьма недовольны другъ другомъ. Они намѣрены объявить публично записку, чтобы показать настоящее положеніе дѣлъ. — При Королевской типографіи со вчерашняго числа поставленъ караулъ. Никого не выпускаютъ и не выпускаютъ. Нѣкоторые полагаютъ, что занимаются печатаніемъ длиннаго манифеста Графа *Офалия*. Другіе утверждаютъ, что печатаютъ проектъ договора, который *Донъ Карлосъ* соглашается подписать по совѣту Англій и Франціи. Одна изъ статей сего договора, опредѣляетъ бракосочетаніе Королевы *Исабеллы* съ сыномъ *Донъ-Карлоса*.“

12-го Января.

Король принималъ третьего дня Князя *Таллейрана* и Маршала *Жерара*. Князь прибылъ въ Парижъ въ прошлую субботу въ сопровожденіи *Д-ра Коани*.

— *Messenger* сообщаетъ: „На вчерашнемъ балѣ въ Тюильери было очень многочисленное собраніе; между тѣмъ замѣчено необыкновенное замѣчаніе гостей. Вообще разговаривали о большихъ парламентскихъ пріятіяхъ, которыми два дня занималась Палата. Король оказывалъ совершенное спокойствіе; на лицѣ его не было замѣтно ни малѣйшаго знака безпокойства или опасенія. Онъ нѣсколько минутъ разговаривалъ съ Г-номъ *Тьеромъ*. Герцогъ Орлеанскій участвовалъ въ засѣданіи Палаты Депутатовъ и сѣдовалъ пріятно съ большимъ вниманіемъ.“

— Вчера въ Рузѣ происходило торжественное погребеніе Королевы *Гортензіи*. Въ траурѣ замѣтили между прочими прежнюю Королеву Неаполитанскую, Графа *Ташеръ де ла Пажери*, Маркиза *Богарне*, и всѣхъ почти находящихся въ Парижѣ знатнѣйшихъ особъ Имперіи.

— *Constitutionnel* содержитъ слѣдующее письмо изъ Байонны отъ 8 ч.: „Утверждаютъ сегодня, что также корпусъ командуемый Маркизомъ *Боведо* перешелъ за Эбро, и вмѣстѣ съ корпусомъ *Базиліо Гарсія* составить силу отъ 10 до 11,000 чел. Говорятъ, что *Донъ-Карлосъ* намѣренъ двинуться съ другими полками, *Урбистондо* оставить Каталонію а *Кабрера* Аррагонію, и всѣ эти силы должны собраться въ Кастиліи.“ (A.P.S.Z.)

А Н Г Л И Я.

Лондонъ, 11-го Января.

Вчера по полудни Лордъ *Мельбурнъ* опять отправился въ Виндзоръ послѣ совѣщанія съ Секретаремъ Колоній и Военнымъ. Въ колоніальное отдѣленіе прибыли депеши отъ главноначальствующаго надъ войсками въ Канадѣ, Генераль-Лейтенанта Сиръ *Джона Кольборна*.

— Прошедшую ночь Лондонъ потерпѣлъ ужасное бѣдствіе; пожаръ, столь сильный, какого здѣсь не запомнятъ съ давнихъ лѣтъ, совершенно истребилъ великолѣпное зданіе Королевской биржи. Потеря неисчислима, не только касательно массы, но и достоинства истребленныхъ вещей. Не смотря на тщательнѣйшія изслѣдованія, причина пожара до сихъ поръ неизвѣстна. Меньше чѣмъ въ 5 часовъ послѣ вѣшняго пожара, вся площадь, на которой биржа со времени *Карла II*, была однимъ изъ лучшихъ архитектурныхъ произведеній въ столицѣ, сдѣлалась только массою дымящихся развалинъ. Опасаются, что истребленіе многихъ драгоценныхъ предметовъ

nem nadbrzeżnych okolic. — *Gomez* został uwolniony i ma dowodzić drugą, ze 14 batalionów składającą się wyprawą. *Don Carlos*, który *Gomez* znowu przywrócił do łaski, pójdzie z nim razem. Wyprawa ta przebiegała noc z d. 30 pomiędzy Antejo i Los Molinos; zbliża się ona przez Osuda del Rey ku Sorio. Tym razem Karolisci albo całkiem zniszczeni będą, albo w Kastylii wybuchnie rewolucya na stronę *Don Carlosa*.“

Dnia 10.

Wczora Xiążę i Xiężna Orleańscy dawali wielki obiad, na którym znajdowali się Król, Królowa, Xiążę *Némours*, Xiężniczki *Adelaida* i *Klementyna*, wszyscy Ministrowie, tudzież cały Korpus Dyplomatyczny.

— Zima w Paryżu będzie, zdaje się, bardzo świetną. Król w przeciągu dwóch następujących miesięcy ma dać ośm balów, a prócz tego mówią o mających być wielkich uroczystościach, mianowicie u bogatego Amerykanina *Thorn*, u Barona *Rotschild*, u P. *Hops* i Hrabiny *Chastellux* i t. d.

— *Constitutionnel* donosi z Madrytu pod dniem 1: „PP. *Calatrava* i *Martinez de la Rosa*, mieli rozmowę z Generalem *Castaños*. Lecz, zamiast porozumienia się o interwencyi i względem postępowania Francyi, bardzo nieukontentowani rozłączyli się z sobą. Oba pierwsi mają ogłosić pismo, i określić w niem dokładnie stan rzeczy. — Drukarnia Królewska od dnia wczorajszego obwarowana strażą. Nie wolno nikomu, ani wejść, ani wyjść. Osoby niektóre mają wiedzieć, że się drukuje długi manifest *Hrebiego Ofalia*. Inni utrzymują znowu, że się drukuje projekt układu, który *Don Carlos* za radą Anglii i Francyi zgadza się podpisać. Jeden z artykułów tego układu stanowi zaślubienie Królowey *Izabeli* z synem *Don Carlosa*.“

Dnia 12-go.

Król przyjmował wczora Xięcia *Talleyranda* i Marszałka *Gérard*. Xiąże *Talleyrand* przybył do Paryża w przeszłą Sobotę w towarzystwie *Dra Coigny*.

— W *Messenger* czytamy: „Wczorajszy bal w Tuileryach, był bardzo liczny; tymczasem postrzegano niezwykłą zajęcie się gości. Rozmawiano w powszechności o wielkich rozprawach Parlamentu, które zajmują od dwóch dni Izbę. Król okazywał zupełną spokojność; na twarzy jego nie można było czytać najmniejszego znaku niespokojności, albo obawy. Rozmawiał kilka chwil z P. *Thiers*. Xiąże *Orléans* znajdował się na posiedzeniu Izby Deputowanych, i z wielką wagą słuchał rozpraw.“

— Wczora w Rueil odbył się uroczysty pogrzeb Królowey *Hortensyi*. Pomiedzy noszącymi żałobę, postrzegano dawniejszą Królową Neapolitańską, Hrabiego *Tacher de la Fugerie*, Margrabiego *Beauharnais* i wszystkie prawie obecne w Paryżu znakomite osoby Cesarstwa.

— *Constitutionnel* zawiera następujący list z Bajonny pod d. 8: „Zapewniają dzisiaj, że korpus dowodzony przez Margrabiego *Boveda*, takżę przeprowadził się za Ebr i wspólnie z korpusem pod dowództwem *Basilio Garcia*, utworzy się od 10 do 11,000 ludzi. Mówią, że *Don Carlos* ma wystąpić z innymi półkami, *Urbistondo* opuści Katalonię, a *Cabrera* Aragonię, a gdyż wszystkie te siły zgromadzić się mają w Kastylii.“

А Н Г Л И Я.

Лондонъ, dnia 11-го Stycznia.

Wczora po południu Lord *Melbourne*, odbywszy naradę z Sekretarzem Osad i Woyny, udał się do Windsor. Do wydziału osad przybyły depesze od głównego dowodzącego wojskiem w Kanadzie, Jenerał-Porucznika *Sir John Colborne*.

— Przeszłej nocy Londyn był dotknięty okropnym nieszczęściem; pożar tak mocny, jakiego tu od wielu lat nie widziano, całkiem zniszczył wspaniałą budowę giełdy Królewskiej. Strata jest nie wyrachowana, nie tylko co do masy, lecz i co do wartości zniszczonych rzeczy. Dotąd, pomimo starannych śledzeń, zkadby się wszczął pożar, nie wiadomo. Mniewy, jak w pięć godzin od wybuchnienia ognia, cały plac, na którym giełda od czasów *Karola II* była jedną z najpiękniejszych ozdób architektonicznych stolicy, stał się tylko masą dymiących gruzów. Lękać się należy, że zniszczenie wielu kosztownych przedmiotów i papierów, które się znajdowały w giełdzie, sprawią niemały kłopot

и бумагъ, находившихся въ биржѣ, представить большія затрудненія торговому сословию. (A.P.S.Z.)

И т а л і я.

Римъ, 4-го Января.

Вдовствующая Королева Обихъ Сициліи 2-го ч. посѣщала Папу въ Ватиканѣ а вчера побѣжала далѣе въ Неаполь.

— Теперь официально извѣстно, что въ предположенной Папою консисторіи, которая вѣроятно послѣдуетъ въ будущемъ мѣсяцѣ, въ день Папской Коронаціи, слѣдующіе шесть Прелатовъ будутъ произведены въ Кардиналы: 1) Монсиньоръ *Цианки* Губернаторъ Рима; 2) Монсиньоръ *Уголини*, Президентъ войска; 3) Монсиньоръ *Ориоло*, Архіепископъ; 4) Монсиньоръ *Фальконіери Меллини*, Архіепископъ Равенны; 5) Монсиньоръ *Меццфантини*, смотритель Ватиканской библіотеки и 6) Монсиньоръ *Маи* Секретарь *Propaganda Fide*. Неизвѣстны еще имена и число Прелатовъ которыхъ Папа долженъ наименовать *in petto*. — Кардиналъ Статсъ-Секретарь *Ламбрускини* къ сожалѣнію всѣхъ жителей Рима опять заболѣлъ, а Вице-Статсъ-Секретарь Монсиньоръ *Каназини*, который въ такихъ случаяхъ исправляетъ дѣла, также боленъ, такъ, что третьяго дня очень опасались на счетъ его жизни. (A.P.S.Z.)

И с п а н і я.

Мадридъ, 31-го Декабря.

Генераль *Ораа* сложилъ съ себя команду центральной арміи, потому, что Правительство не хотѣло доставить ему нужнаго пособія для его воинскихъ предпріятій.

— Въ слѣдствіе опять возникшихъ несогласій между Генералами *Эспартерою* и *Лоренцо*, послѣдній отставленъ отъ должности Военнаго Губернатора Стараго Кастиліи. (A.P.S.Z.)

Г р е ц і я.

Афины, 12-го Декабря.

И въ нашемъ Министерствѣ произошли нѣкоторыя перемѣны, но Г. *Рутгардъ* все остается въ немъ первымъ. Надняхъ Король уволилъ отъ службы Г-на *Полизидезъ*, Министра внутреннихъ и духовныхъ дѣлъ, ввѣривъ управленіе обоими сими отдѣленіями Г-ну *Гларакисъ*, бывшему Губернатору Мессеніи а прежде номарху въ *Петрасъ*. Г-на *Техариса*, управлявшаго прежде Министерствомъ Финансовъ, Король наименовалъ Государственнымъ Совѣтникомъ. (G. C.)

Т у р ц і я.

Константинополь, 6-го Декабря.

Послѣднія извѣстія изъ Египта отъ 21 Ноября представляютъ намъ въ странномъ видѣ тамошнія дѣла. Вице-Король, который не можетъ теперь дѣлать для себя никакого обольщенія на счетъ дѣйствительныхъ своихъ отношеній къ Англіи и Франціи, все смѣлѣе объявляетъ претензіи къ подданнымъ обихъ сихъ странъ, и его чиновники самымъ дерзкимъ образомъ обращаются съ ними, нарушая права покровительства предоставленныя консулатамъ. Подъ предлогомъ поиска Арабскихъ женщинъ, врываюся сбирь *Мегмеда-Али* въ жилища Франковъ, гдѣ дѣлаютъ ужаснѣйшія злоупотребленія. Новый Французскій Консулъ Г. *Кошеле* и Англійскій Консулъ Г. *Кампбелъ*, снесшись между собою по сему дѣлу, препроводили грозныя представленія Вице-Королю, который особенно занятъ теперь новою экспедиціею въ Сирію. Онъ отправляетъ столь значительные запасы амуниціи въ Алеппо, что по сему поводу распространился въ Александріи слухъ, будто онъ имѣетъ новыя намѣренія противу Турецкаго войска находящагося при Таврисѣ, что однакожь не вѣрно, ибо всѣ его виды устремлены только на Сирію. — Въ Александріи чрезмѣрная дороговизна, однако не смотря на то, объявлено приказаніе, чтобы подъ строгимъ взысканіемъ, не иначе продаваемъ былъ хлѣбъ, какъ по цѣнѣ установленной *Мегмедомъ-Али*; при томъ дозволено, чтобы иностранные корабли ввозили хлѣбъ но за весьма высокую пошлину; такимъ образомъ онъ обезпечиваетъ для себя монополію по хлѣбной торговлѣ, не обращая вниманія на затруднительное положеніе и бѣдствіе народа. Отъ безпрестанно увеличивающагося лабора въ войско, изъ Египта уходятъ цѣлыя племена въ лѣса. (G. C.)

С м ѣ с ь.

Журналъ *Globe* сообщаетъ слѣдующія замѣчанія о Канадѣ:

Нижняя Канада граничитъ къ сѣверу съ Новою Британіею (Лабрадоръ), къ востоку съ тою же страной и заливомъ Св. Лаврентія, къ юго-востоку и югу съ новымъ Брауншвейгомъ и Штатами Мавинскимъ, Нью-Гамширскимъ, Вермонъ и Нью-Йоркъ,

въ свѣтѣ handlowym. (A.P.S.Z.)

В ѣ о с н у.

Рымъ, 4-го Стycznia.

Крѳлова Овогга Свциліи вдова, дня 2 т. м. одала визытѣ Папѣзѳу въ Ватиканѣ и вчѳора в далсзѣ удала сѣ дрогѣ до Неаполѣ.

— (Gaz. Powsz.) Wiadomo jest teraz urzędowie, że Papież na mającym się odbyć Konsystorzu, który zapewna nastąpi w przyszłym miesiącu, w rocznicę Koronacyi Papieża, następujący sześciu Prafaci wyniesieni bydź mają na Kardynałów: 1) Monsignore *Ciacchi*, Gubernator Rzymu; 2) Monsignore *Ugolini*, Prezydent woyskowy; 3) Monsignore *Oriolo*, Biskup Orvieto; 4) Monsignore *Falconieri Mellini*, Arcybiskup Ravenny; 5) Monsignore *Mezzofanti*, Kustosz biblioteki Watykańskiej i 6) Monsignore *Mai*, Sekretarz Propaganda Fide. Niewiadome są nazwiska i liczba Prafatow, których Papież mianować ma *in petto*. — Kardynał, Sekretarz Stanu *Lambruschini*, z żalem wszystkich mieszkańców Rzymu, znowu zachorował, i Vice-Sekretarz Stanu Monsignore *Cappacini*, który w takim przypadku sprawuje interessa, również złożony jest chorobą tak, że zawczora lękano się o jego życie. (A.P.S.Z.)

Н и с з п а н і я.

Мадридъ, дня 31 Grudnia.

Generał *Oraa* złożył dowództwo woyska centralnego, gdyż do wykonania woyskowych jego operacyj nie nadesłał Rząd potrzebnego wsparcia.

— Skutkiem nowych poróżnień pomiędzy Generałami *Espartero* a *Lorenzo*, ten ostatni uwolniony został od swojego obowiązku Jeneralnego Gubernatora Starey-Kastylii. (A.P.S.Z.)

Г р е ц я.

Атены, дня 12 Grudnia.

I w naszymъ Ministryumъ zaszyty niejakie zmiany, ale Pan *Rudhardt* pozostaje zawsze na jego czele. W tychъ dniachъ udzielił Królъ uwolnienie od służby Panu *Polyzoides*, Ministrowi spraw wewnętrznychъ i duchownychъ, powierzającъ kierunekъ obu tychъ wydziałówъ Panu *Glarakis*, dotychczasowemu Gubernatorowi Messenii, a dawniey Nomarchowi w *Patras*. Pana *Thecharis*, który nieco dawniey przewodniczył Ministryumъ skarbu, mianowałъ Królъ Radzcą Stanu. (G. C.)

Т у р ц я.

Константинополь, д. 6 Grudnia.

Оstatnie wiadomości zъ Египту, даты 21-го Listopada, przedstawiają namъ dziwny obrazъ тamecznego stanu rzeczy. Vice-Królъ, który nie może teraz czynić sobie żadnychъ иллюзйи względemъ prawdziwychъ stosunkowъ swoichъ zъ Англія і Францыя, staje się wъ розсчещеніахъ swoichъ до poddanychъ obu tychъ krajówъ coraz śmielszymъ, a jego urzędnicy dopuszczają się nayszczwalszego względemъ nichъ postępowania zъ obrazą prawъ opieki, Konsulatomъ służącychъ. Podъ pretextemъ szukania niewiastъ Arabskichъ, wpadają zbirowie *Mehmeda-Alego* do mieszkańъ Frnków, gdzie niemającychъ dopuszczają się zdrożności. Nowy Konsulъ Francuzki, Pan *Cochelet* i Konsulъ Angielski P. *Campbell*, porozumiewają się zъ sobą wъ tymъ względzie, podali stosowne pełne pogróżekъ, przełożenia Vice-Krѳlowi, który tymъ razemъ zajęty jestъ szczegѳólniey nową wyprawą do Syryi. Posyła onъ takъ wielkie zapasy ammunicyi do Aleppu, że zъ tego powodu rozeszła się wieść wъ Alexandryi, jako by miałъ nowe zamiary przeciwko woysku tureckiemu wъ Taurusъ znajdującemu się, co jednakъ nie jestъ: бо wszystkie jego usiłowania są niezawodnie na Syryя wywierzone. — Wъ Alexandryi panowała drogoscъ nadzwyczajna, bezwzględnie jednakъ же на то, ogłoszono rozkazъ, aby, podъ karą śmierci, nie inaczej, jakъ по ценѣ przezъ *Mehmeda-Alego* ustanowionej, zboże przedawano: доzwolono oraz, aby okręty zagraniczne ładowały zboże, ale за bardzo wysoką opłatą celną; tymъ sposobemъ zapewnia onъ sobie samokupstwo, czyli monopoliumъ wъ handlu zbożowymъ, bezъ uwagi на nieszczęśliwy stanъ i nędzę ludu. — Zъ powodu coraz więszego zaciągu do woyska, wynoszą się zъ Египту całe pokolenia, uciekającъ wъ lasy. (G. C.)

Р о з м а і т о с і.

Dziennikъ *Globe* zawiera następującą wiadomość о Kanadzie:

Niższa Kanada graniczy на północъ zъ Nową-Bryтанія (Lабрадоръ), на wschódъ zъ tymъ же krajemъ і zatoką Sw. Wawrzyńca, на południowсhódъ і południe zъ Nowymъ Brunswikiemъ і Stanami Maine, New-Hampshire, Vermontъ і New-Yorkъ, на południowсhódъ і zachódъ zъ

къ юго-западу и западу съ Верхнею Канадою. Рѣка Оттава, большею частію составляетъ границу между Верхнею и Нижнею провинціею. Выше ея источника простирается линия въ прямомъ направленіи къ сѣверу до Гудсонскаго залива. Число жит. въ 1763 доходило до 70,000, въ 1814 году до 335,000, между коими 275,000 туземныхъ Французскихъ Канадійцевъ, прочіе смѣсь Англичанъ, Шотландцевъ, Ирландцевъ и выходцевъ изъ Соединенныхъ Штатовъ. Теперь въ Нижней Канадѣ считаютъ около 800,000 жит.; но при безпрестанно возрастающемъ числѣ пришельцевъ, трудно сдѣлать достоверное исчисленіе. Провинція раздѣляется на пять округовъ, именно Монреаль, Три-Риверъ, (три рѣки), Квебекъ, Гаспъ и Сень Френсисъ, которые въ 1792 подраздѣлены на двадцать одно Графство. Знатнѣйшіе города суть: Квебекъ (столица), Монреаль, Три-Риверъ, Ней-Карлисъ, Вилліамъ Ганри, Сень Джонъ, Шамбли и ла Шинь. Образъ правленія походитъ на Британскую конституцію. Исполнительная власть принадлежитъ Губернатору и совѣту изъ десяти членовъ, которыхъ всѣхъ назначаетъ Король Великобританскій. Законодательство или провинціальный парламентъ, состоитъ изъ законодательнаго совѣта (*legislative council*) въ которомъ 28 членовъ, назначаемыхъ также Королемъ и изъ общественаго собранія, въ которомъ 50 членовъ, избираемыхъ народомъ. Десятая часть жителей католическаго исповѣданія, прочіе Епископальнаго. Знатнѣйшія Семинаріи находятся въ Квебекѣ и Монреаль, но вообще просвѣщеніе между Французскими Канадійцами пренебрежено, и по большей части они не умѣютъ ни читать ни писать. Потомки старыхъ поселенцевъ сохраняютъ еще довольно въ живыхъ, живыя и ловкія манеры своихъ предковъ Французовъ. Дома ихъ построены изъ камня и штукатурены, но рѣдко, исключая городовъ, имѣютъ болѣе одного этажа; отапливаются посредствомъ печей. Домашніе приборы готовятъ сами и они очень просты. Зимой, въ теченіе полугода, большую часть времени они посвящаютъ увеселеніямъ и особенно любить, подобно Французамъ, танцы. Климатъ здоровъ, но жары и холоды очень сильны, такъ что термометръ лѣтомъ неоднократно доходитъ до 100° Фаренг. а зимою бываетъ до 40° ниже точки замерзанія. Отличительную черту Нижней Канады, составляетъ большая рѣка Св. Лаврентія. Прочія главныя рѣки суть Оттава или Угтавасъ, Ришелье или Сорель, Сень Френсисъ, Клодьеръ, Сагенай, Сень Маурисъ, Блокъ, Бюстаръ, Бетсамитъ, Гаррикану и Рупертъ. Примѣчательнѣйшія озера Сень Джонъ и Сень Петеръ, Аббитиббе, Мистассивъ и Маникуаганъ. Нижняя Канада прорѣзана цѣпью горъ, которыя обыкновенно распространяются отъ береговъ во внутрь, съ лежащими между ними плодородными и пріятными долинами. Долина, чрезъ которую идетъ рѣка Св. Лаврентія, по обѣимъ сторонамъ оканчивается горами, но сама очень ровна и имѣетъ плодородную почву, на которой народонаселеніе весьма значительно. Страна на 50 англійскихъ миль къ сѣверу отъ Св. Лаврентія до сихъ поръ мало была посѣщаемая; извѣстно только, что она покрыта густымъ лѣсомъ. Произведенія: трава, пшеница, горохъ, рожь, ячмень и поваренныя растенія. Торговля, послѣ того какъ край перешелъ во владѣніе Англій, все болѣе возрастаетъ. — Верхняя Канада граничитъ къ востоку и юго-востоку съ Соединенными Штатами, отъ которыхъ отдѣлена рѣкою Святаго Лаврентія и цѣпью большихъ озеръ. Сѣверная Британія примыкаетъ на сѣверъ и западъ, но границы необитаемы и по сему недостаточно опредѣлены. Народонаселеніе: въ 1783 считалось только 10,000 душъ, 1814 составляло 95,000 и въ 1826 около 231,800. Поселенцы были большею частію выходцы: изъ Великобританіи, Ирландіи и Соединен. Штатовъ. Провинція раздѣляется на 11 округовъ, именно Эстернъ (восточный край), Джонстонъ, Мавдландъ (средній край), Ньюкестль, Гомъ, Ніагара, Лондонъ, Вестернъ (западный край), Горъ, Батурстъ и Оттава. Въ этихъ округахъ вообще земли 9,694,400 акровъ. Изъ этого числа около 3,000,000 акровъ уступлено въ общественное владѣніе, 2,769,828 удержано за Королемъ и духовенствомъ и 3,924,572 акровъ остаются еще къ уступкѣ. Страна, которую обозрѣвали статистически въ 1818, простиралась на 570 англ. миль вдоль сѣверныхъ береговъ Св. Лаврентія, озеръ Онтарио и Эрїе, до озера Сень Клеръ, причѣмъ широта перемѣняется между 40 и 50 англ. миль. Почва состоитъ вообще изъ превосходнаго темнаго суглинка, смѣшаннаго съ богатою плодородною землею. Вся страна представляетъ почти безпрерывную равнину, возвышающуюся только нѣскольکو футовъ надъ берегомъ Святаго Лаврентія, и во всѣхъ направленіяхъ прекрасно прорѣзанная многими водами. Произведенія суть: пшеница,

Вышша Канада. Рѣка Оттава stanowi по większej części linią graniczną pomiędzy wyższą a niższą prowincją. Powyżej jej źródła rozciąga się linia w prostym kierunku ku północy aż do zatoki Hudsonskiej. Liczba mieszkańców w r. 1763 dochodziła do 70,000, w roku 1814 do 335,000, pomiędzy którymi 275,000 Francuzkich Kanadyczyków, reszta jest mieszaniną Anglików, Szkotów, Irlandczyków i przychodniów ze Stanów Zjednoczonych. Teraz Niższa Kanada liczy około 800,000 mieszkańców; lecz przy nieustannym przyptywie przychodniów, trudno jest co dokładnego o tém powiedzieć. Prowincya dzieli się na pięć obwodów, mianowicie Montréal, Three-Rivers (trzech rzek), Quebec, Gaspé i Saint-Francis, które w roku 1792 podzielona jeszcze na dwadzieścia jedno Hrabstw. Znakomitsze miasta są: Quebec (stolica), Montréal, Three-Rivers, Neu-Carlisle, William Henry, St. Johns, Chambly i La Chine. Ustawa ułożona jest na wzór konstytucyi Angielskiej. Władza wykonawcza zostaje w ręku Gubernatora i Rady z dziesięciu członków, których wszystkich mianuje Król Angielski. Prawodawstwo albo Parlament Prowincjonalny składa się z Rady prawodawczej (*legislative council*) mającej 28 członków, których również Król mianuje i z Izby gminnej, mającej 50 członków, wybieranych od narodu. Około dziewięć dziesiątych części mieszkańców są Katolicy, większa część pozostałych wyznania Episkopalnego. Cenniejsze Seminarya są w Quebecu i Montréalu; w powszechności zaś oświecenie pomiędzy Kanadyczykami Francuzkimi jest w zaniedbaniu, i większa część nie umie, ani czytać, ani pisać. Potomkowie dawnych kolonistów zachowują jeszcze dość przystoynne, wesole i układne obyczaje swych francuzkich przodków. Domy ich budowane są z kamienia i tynkowane, rzadko, oprócz w miastach, więcej jak na jedno piętro wysokie i ogrzewają się piecami. Sprzęty domowe są zwyczajnie przez nich samych robione i bardzo proste. W przeciągu półrocznej zimy, poświęcają większą część czasu zabawom, i jak Francuzi, szczególniej mają upodobanie w tańcach. Klimat jest zdrowe, lecz upały i mrozy bywają zbyt częste: gdyż termometr latem często dochodzi do 100° Fahrenh., a zimą spada do 40° niżej punktu marznięcia. Cenniejszą własnością Kanady Niższej, jest wielka rzeka Sw. Wawrzyńca. Dalsze główne rzeki są: Ottawa albo Uttawas, Richelieu albo Sorel, Sw. Franciszka, Claudière, Saguenay, S. Maurycego, Black, Bustard, Betsiamites, Harricanau i Rupert. Największe jeziora są: S. Jana i S. Piotra, Abbitibbe, Mistassin i Manicouagan. Niższa Kanada przerżnięta jest pasmem gór, które się rozciągają od brzegów do środka kraju, z leżącymi pomiędzy niemi żyznemi i przyjemnemi dolinami. Dolina, przez którą płynie rzeka Sw. Wawrzyńca, zakończona z obu stron górami, lecz sama jest bardzo równa, mająca żyzny grunt i ludnie zamieszkany. Kraj, więcej jak na 50 mil angielskich ku północy od rzeki Sw. Wawrzyńca jest dotąd mało zwiedzany; wiadomo tylko, że zarosły jest gęstymi lasami. Produkta są: trawa, pszenica, groch, żyto, jęczmień i rośliny kuchenne. Handel, od tego czasu, jak kraj przeszedł w posiadłość Anglii, wzrasta. — Wyższa Kanada graniczy na wschód i południowschód ze Stanami Zjednoczonymi, od których odłączona jest rzeką Sw. Wawrzyńca i łańcuchem wielkich jezior. Brytania Północna przytyka od północy i zachodu, lecz granice nie są zamieszkane i dla tego niedokładnie oznaczone. Ludności w roku 1783 liczono tylko 10,000 dusz, 1814 wynosiła 95,000, a 1826 blisko 231,800. Koloniści byli najwięcej przychodnie z Anglii, Irlandyi i Stanów Zjednoczonych. Prowincya dzieli się na jedenaście obwodów, mianowicie Eastern (kraj wschodni), Newcastle, Home, Niagara, London, Western (kraj zachodni), Gore, Bathurst i Ottawa. Cała przestrzeń kraju zajmuje 9,694,400 akrow. Z tych około 3,000,000 akrow nadane własności gminnej, 2,769,828 należą do korony i duchowieństwa, a 3,924,572 akrow, pozostają jeszcze do rozdania. Kraj poznany w roku 1818 statystycznie, rozciągał się blisko na 570 mil angielskich wzdłuż brzegów północnych rzeki Sw. Wawrzyńca, jezior Ontario i Erié, aż do jeziora St. Clair, a szerokości od 40 do 50 mil angielskich. Grunt składa się w powszechności z pięknej ciemnej gliny, pomieszanej z żyzną ziemią. Cały kraj wystawia nieprzerwaną prawie równinę, która się tylko wznosi na kilka stop nad brzegami rzeki Sw. Wawrzyńca i we wszystkich kierunkach pięknie przerżnięta jest licznymi wodami. Produkta są: pastwiska, pszenica, len, chmiel i tam daley. Klimat jest zdrowe i daleko łagodniejszy jak w Niższej Kanadzie. Dalej na północ, jest okolica zarosła niezmiernymi lasami. Główne rzeki są: Sw. Wawrzyńca, Ottawa, Niagara, Trent, Ouse, Redstone i Thames (Tamiza). Połowa wielkich jezior, Ontario, Erié, St. Clair, Huronńskiego, Wyższego i Leśne-

щеница, лёнъ, хмѣль и проч. Климать здоровъ и гораздо умѣреннѣе Нижней Канады. Далѣе къ северу страна покрыта большими дѣсами. Главныя рѣки суть Св. Лаврентія, Оттава, Ниагара, Трентъ, Узе, Редстонъ и Темсъ (Темза). Половина большихъ озеръ, Онтарио, Эриѣ, Ст. Клеръ, Гуронскаго, Верхняго и Ласнаго (*lake of the woods*) принадлежить къ Верхней Канадѣ. Далѣе находится здѣсь озера Ниписсенгъ, Зийковъ, Св. Иосифа и проч. Примѣчательнѣйшіе города суть: Торенто (*York*), столица, Кингстонъ, Ниагара, Броквилъ, Кенстонъ и Чиппевай. Ридосскій (*Rideau*) Каналъ, есть одна изъ важнѣйшихъ публичныхъ работъ въ Верхней Канадѣ. До начатія его въ 1826, весь прорѣзанный имъ теперь край, былъ огромною пустынею. Онъ стоитъ болѣе 200,000 фунтовъ стерлинговъ. Прежніе Французскіе колонисты, подобно новѣйшимъ выходцамъ, строили всегда свои дома изъ бревенъ, что было весьма удобно при избыткѣ строеваго лѣса. Населеніе нѣсколько лѣтъ было слабо и часто опасались совершеннаго истребленія отъ Индѣйцевъ. Между тѣмъ Французы заключили съ ними миръ и наконецъ по своей ловкости совершенно овладѣли ими, ко вреду сосѣдственныхъ англійскихъ колоній. Въ 1638 купеческое Французское общество получило патентъ на исключительную торговлю съ Канадою. На слѣдующій годъ англійская экспедиція подъ начальствомъ Сиръ Давида Кейта овладѣла Квебекомъ, однако Ст. Жерменскимъ договоромъ, онъ опять возвращенъ Французамъ. Въ 1663 поманутое торговое общество лишено своей монополіи, и Вестиндской компаніи дана новая привилегія на 40 лѣтъ. Съ сего времени Канада была спокойною до 1690, когда жители Новой Англіи (т. е. Северныхъ Штатовъ и вѣтвиной Американской Уніи) сдѣлали смѣлую попытку, покорить оную Англійскому престолу. Для этого вооружена флотилія подъ командою Сиръ В. Финкса. Отъ 1,200 до 1,300 чел., выступили на берегъ ниже города Квебека; Французы и Индѣйцы стрѣляли въ нихъ изъ лѣсовъ. Жители новой Англіи утѣрались, что крѣпость очень сильна и поспѣшно возвратились въ Бостонъ. Попытка возобновлена въ 1711 сильнѣмъ корпусомъ англійскихъ ветерановъ подкрѣпленныхъ 4,000 жителей изъ провинціи и Индѣйцевъ, вошедъ въ рѣку они протерѣли такой урокъ, что Британскіе офицеры должны были оставить предпріятіе. Канада осталась во владѣніи Французовъ до начала войны между Франціею и Англіею въ 1756 г. Въ 1759, Англія сдѣлала планъ завоевать Канаду одновременно нападеніемъ на разныя страны. Отрядъ войскъ подъ начальствомъ Генерала *Вольфа* завоевалъ наконецъ съ большими трудами Квебекъ послѣ храбраго сопротивленія Французовъ, коихъ предводитель *Монкольмъ* палъ въ сраженіи. Въ 1775 корпусъ провинціальныхъ войскъ подъ начальствомъ Генерала *Монтгомери* ворвался въ Канаду. Монреаль взятъ, но попытка на Квебекъ была безуспѣшна, причѣмъ храбрый *Монтгомери* убитъ. Вторичной попытки на сію провинцію во время Американской войны не смѣли сдѣлать. Съ этихъ поръ въ исторіи Канады все спокойно до второй войны между Англіею и Соединенными Штатами. Тутъ Верхняя Канада сдѣлалась театромъ кровопролитной войны; между тѣмъ Американскія войска не были въ состояніи сдѣлать завоеванія и провинція покорилась Великобританіи. Въ 1825 устранили по большей части препятствія въ ея торговлѣ съ другими Англійскими колоніями, и послѣ того торговля значительно увеличилась. — *Standard* въ краткомъ обзорѣ исторіи Канады замѣчаетъ, что Нижняя Провинція первоначально, въ половинѣ 16 столѣтія, всего болѣе была заселена Езуитами и другими Католическими Миссіонерами, которыхъ іерархическая власть дошла до новѣйшихъ временъ. Дѣйствіе Езуитовъ обнаружилось между прочимъ въ 1724 году, когда они въ Канадѣ между Нью-Йоркскими рабами распространили заговоръ, этотъ городъ съечь и жителей выпрѣзать. Журналъ *Торіевъ* полагаетъ, что какъ въ Ирландіи по большей части происходятъ возмущенія отъ Католическаго духовенства, такъ и настоящее возстаніе въ этой колоніи, не чуждо ему. Далѣе *Standart* замѣчаетъ, какъ эта колонія, въ сравненіи съ правленіемъ Франціи, именно когда *Людвигъ XIV-й* въ 1674 году лишилъ оную всѣхъ прежнихъ ея политическихъ правъ; быстро увеличилась подъ Англійскою властію въ народонаселеніи и благосостояніи, особенно распространеніемъ земледѣлія. Столь быстрый переходъ къ счастью и благосостоянію, какой потомъ послѣдовалъ въ Канадѣ, почитается безпримѣрнымъ во всеобщей исторіи; даже Соединенные Штаты не могутъ сравниться съ тѣмъ, ибо въ то время, когда народонаселеніе тамъ увеличилось въ трое, въ Канадѣ возрасло въ десятеро. (*A.P.S.Z.*)

го, належи до Высшей Канады. Далѣе сѣ ту jeziora Nipisseng, Simcoe, Sw. Józefa i t. d. Znaczniejsze miasta są: Toronto (York), stolica, Kingston, Niagara, Brockville, Queenstown i Chippeway. Kanał Rideau, jest jedną z najważniejszych robot publicznych w Wyższej Kanadzie. Przed rokiem 1826, w którym go zaczęto, cały kraj przezeń przerznięty, niezmierną był pustynią. Kosztował więcej 200,000 fun. szt. Najdawniejsi francuzcy koloniści, podobnie nowszym przychodnióm, zawsze budowali swe domy z ułożonych naprzemiem kłocow, co im, przy ofiitości drzewa budowlowego, było bardzo łatwém. Kolonizacya przez wiele lat zostawała w stąym stanie, i była w niebezpieczeństwie całkowitego zniszczenia przez Indyanów. Tymczasem Francuzi zawarli z nimi traktat pokoju, i nakoniec przez swą zręczność zupełnie ich podciągnęli pod swoją władzę, ku wielkiej niewygodzie sąsiedzkich angielskich osad. W roku 1638 towarzystwo kupców francuzkich otrzymało patent na wyłączny handel z Kanadą. Następnego roku, wyprawa angielska pod Sir Dawidem Keith opanowała miasto Québec, jednak przez układ w St. Germain znowu to miasto było oddane Francuzom. W roku 1663 pomienionemu towarzystwu handlowemu cofnięto jego monopolium i wydano nową przywilej kompanii Zachodnio-Indyjskiej na lat 40. Od tego czasu Kanada była spokojną aż do roku 1690, w którym lud Nowey Anglii (t. j. Południowych Stanów terazniejszey Unii Amerykańskiej) uczynił śmiałe przedsięwzięcie poddać ją Koronie Angielskiej. Na ten koniec uzbrojona była flotylla pod dowództwem Sir W. Phipps. 1,200 do 1,300 ludzi wyładowało poniżej miasta Quesbeka. Francuzi i Indyanie strzelali do nich z lasów. Mieszkańcy Nowey Anglii znaleźszy twierdzę za mocną śpieszenie odpłynąć musieli do Bostonu. Zamiar zdobycia ponowiony był roku 1711 przez mocny korpus weteranów angielskich, którzy byli wsparci blisko przez 4000 mieszkańców, z różnych prowincy i Indyanów; tymczasem za wpływieniem na rzekę ponieśli taką stratę, że oficerowie Angielscy odstąpili od przedsięwzięcia. Kanada pozostała w posiadaniu Francuzów, aż do wybuchnienia wojny pomiędzy Francją a Anglią w roku 1756. W roku 1759 Król Angielski ułożył plan podbicia Kanady, jednocześnie ze wszystkich stron uderzeniem. Oddział wojsk pod Jenerałem *Wolfe* obległ Quebec, i nakoniec z wielką trudnością zdobył to miasto, po niezacietym oporze ze strony Francuzów, których odważny dowódca *Montcolm* poległ w bitwie. W roku 1775, korpus wojsk prowincjonalnych pod Jenerałem *Montgomery* wtargnął do Kanady. Montreal było wzięte i kuszono się bezskutecznie o Quebec, gdzie i walczył Jenerał *Montgomery* poległ. Na powtórne przedsięwzięcie przeciwko tej prowincyi nie odważono się podczas wojny Amerykańskiej za niepodległość. Od tego czasu w historyi Kanady zupełna cisza aż do drugiej wojny pomiędzy Anglią a Stanami Zjednoczonymi. W owym czasie Wyższa Kanada stała się teatrem krwawey walki; tymczasem woyska Amerykańskie nie były w stanie ukończyć pozostające podbicia i prowincya ta została podległą Brytanii Wielkiej. W roku 1825 bardzo się rozwinął jej handel z innymi osadami Angielskimi, po zniiesieniu przeszkod, jakich dotąd doznawał. — *Standart* w krótkim obrysie historyi Kanady postrzega szczególniej, że Niższa prowincya początkowie, w połowie 16 wieku, najwięcej osiedlona była przez Jezuitów i innych Misyjonarzy Katolickich, których władza hierarchiczna, przeszła aż do nowszych czasow. Działanie ich okazało się między innymi w roku 1724, kiedy w Kanadzie pomiędzy niewolnikami Nowego-Yorku uknowali spisek, spalić to miasto i wymordować wszystkich mieszkańców. Dziennik *Torysowski* daje do zrozumienia, że katoickiemu duchowieństwu, od którego równie i w Irlandyi zamieszanie po większej części pochodzi, nie jest obcym terazniejsze powstanie w tej kolonii. *Standart* czyni daley uwagę, jak ta kolonia, w porównaniu do panowania Francyi, mianowicie, kiedy *Ludwik XIV* w r. 1674, pozbawił ją wszystkich dawniejszych praw politycznych, pod władzą Anglii szybko wzrosła w ludność i dobry stan, szczególniej, za rozszerzeniem rolnictwa. Tak prędkie wyniesienie się do szczęścia i dobrego bytu, jakiego potem doznała Kanada, jest bezprzykładnem w historyi świata: same Stany Zjednoczone nie mogą się z tém porównać, gdyż w tym czasie, kiedy tam ludność we tróynasób się powiększyła, w Kanadzie wzrosła dziesięciokrotnie.

(*A. P. S. Z.*)